

korte mededelingen

Nieuwe uilensoort ontdekt in collectie van Naturalis, Leiden

In de collectie van het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis te Leiden is een uilensoort ontdekt die nieuw is voor de wetenschap.

Tijdens haar onderzoek aan Zuidoost-Aziatische uilen ontdekte de Amerikaanse ornithologe dr. Pamela C. Rasmussen (verbonden aan het Smithsonian Institution te Washington, USA) in de collectie van ons museum, eigenlijk bij toeval en dus tot ieders verrassing, een uil die haar onbekend voorkwam.

Dr. Rasmussen heeft deze uil, afkomstig uit het Nationaal Park Dumoga-Bone, ten westen van Gorontalo, Sulawesi Utara (Noord-Celebes, voormalig Celebes), Indonesië (0° 47' N, 124° 18' O) op 1120 meter hoogte verzameld op 7 april 1985, beschreven onder de naam *Ninox ios* (*ios* is Grieks voor 'roest' en heeft betrekking op de kleur van de uil).

Het mannelijke exemplaar in Leiden is voorlopig het enig bekende exemplaar van deze nieuwe soort in de wereld en waarschijnlijk de laatste nieuwe soort die de afgelopen eeuw zal worden beschreven. Vreemd genoeg is de plek waar deze uil vandaan komt, één van de meest bezochte plaatsen voor vogelaars in Sulawesi, toch is er nooit melding van gemaakt. De publicatie in het Amerikaanse ornithologische tijdschrift *Wilson Bulletin* 111 (4): 457-464 zal zeker leiden tot verder, gericht onderzoek in de regio. Deze vondst in de collectie van het Nationaal Natuurhistorisch

De geprepareerde huid (batag) van de nieuwe uilensoort (*Ninox ios*) die in de collectie van Naturalis te Leiden werd ontdekt.

Foto: Naturalis.

Museum Naturalis toont bovendien het belang van wetenschappelijk goed toegankelijke natuurhistorische collecties aan en van het werk dat in dergelijke collecties wordt uitgevoerd.

Het enige bekende exemplaar ter wereld van deze nieuwe soort was van 26 december tot en met 9 januari 2000 in Naturalis voor het publiek tentoongesteld.

Jaarlijks worden er wereldwijd maar enkele nieuwe vogelsoorten ontdekt. Meestal worden deze aangetroffen in afgelegen gebieden van Afrika, Zuid-Amerika of Zuidoost-Azië en betreft het weinig opvallende soorten.

LITERATUUR:

Rasmussen, P.C. (1999): A New species of Hawk-owl *Ninox* from North Sulawesi, Indonesia. *Wilson Bulletin* 111 (4): 457-464. De Engelse naam van de uil is Cinnabar Hawk-owl.

Meer mogelijkheden voor spontane natuurontwikkeling in Zuid-Limburgse kalksteengroeven

Door de Stichting Ark is enige tijd geleden een rapport aangeboden aan het Provinciaal Bestuur aangaande ecologie en beheer van de Zuid-Limburgse kalksteengroeven. Dit rapport 'Verborgene valleien' genaamd, bevat waardevolle suggesties om in de kalksteengroeven van Zuid-Limburg, te weten de groeve Sint-Pietersberg bij Maastricht, de groeve Het Rooth (gemeente Margraten) en de groeven Curfs en Blom bij Berg en Terblijt (gemeente Valkenburg), meer spontane processen toe te laten.

Het is reeds lang bekend dat kalksteengroeven zeldzame plant- en diersoorten bevatten. De laatste jaren is gebleken dat spontane natuurlijke processen op allerlei plaatsen in de groeven de vestigingsmogelijkheden van bijzondere dieren en planten vergroten. Het meest bekende voorbeeld is natuurlijk de vestiging van de Oehoe, maar ook talrijke kleinere diersoorten en planten duiken in de groeven op.

Het Provinciaal Bestuur heeft het voornemen om de bestaande inrichtingsplannen van de vier hiervoor genoemde groeven door te lichten op de wenselijkheid en de mogelijkheid van aanpassing in de richting van de ideeën uit het rapport 'Verborgene valleien'. Hiervoor zal per groeve met een werkgroep bestaande, uit vertegenwoordigers van gemeenten, ontgrondingsvergunninghouders, natuurbeschermers en provincie, het inrichtingsplan worden gezien. Vervolgens zal, indien mogelijk, per groeve het inrichtingsplan worden aangepast. Aanpassing van deze plannen is voorzien in de loop van het jaar 2000.

Van natuurbeschermingszijde zullen worden uitgenodigd de Stichting Het Limburgs Landschap, de Vereniging Natuurmonumenten, het Natuurhistorisch Genootschap en de Vogelwacht Limburg.

Op deze wijze hoopt het Provincie Bestuur duidelijk te hebben gemaakt dat het op serieuze wijze wil omgaan met het natuurbelang in de Zuid-Limburgse mergelgroeven.

■ Provincie Limburg, Ge deputeerde mevrouw O.M.T. Wolfs & ing. M.J.H. Vestgens, Postbus 5700, 6202 MA Maastricht, (043) 389 99 99.

Vogelgegevens bevestigen landgoedkarakter van Meer en Berg

Onderzoek van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland wijst uit dat de broedvogelbevolking van het voormalig PZ-terrein (PZ = Provinciaal Ziekenhuis) niet onder doet voor die van landgoed-eren als Beeckestijn, Elswout en Huis te Vogelenzang. Afgelopen voorjaar hebben leden van de vogelwerkgroep de broedvogels geteld van het PZ-terrein, ook wel bekend als Meer en Berg. Zowel wat betreft de totale dichtheid aan broedparen als de aangetroffen soorten komt de vogelbevolking overeen met die van andere Zuid-Kennemerlandse landgoed-eren. Met het uitbrengen van de onderzoeksresultaten levert de vogelwerkgroep een belangrijke bijdrage aan de discussie over de status, wel of geen landgoed, van Meer en Berg. Deze status is van belang voor de aard en omvang van het herinrichtingsplan voor Landgoed Meer en Berg.

Is het voormalig PZ-terrein een landgoed?

Bij de voorgenomen bebouwing van het terrein van het voormalig Provinciaal Ziekenhuis te Santpoort (gemeente Bloemendaal), ook wel bekend als Meer en Berg, verschillen de meningen over het huidige karakter van het terrein. Zo valt het sinds de bijstelling van het provinciaal streekplan onder 'stedelijke contouren', maar is het vigerend bestemmingsplan van de gemeente Bloemendaal opgesteld 'met het doel om het landgoedkarakter en daarmee het groen te behouden'. Voor de Vereniging Behoud Landgoed Meer en Berg is het vermeende landgoedkarakter reden om te pleiten voor een herinrichting uitgaande van de natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Dit betekent uitgaan van geconcentreerde bebouwing, behoud van de nu nog aanwezige open ruimte en ontzien van de meest waardevolle gebiedsdelen.

Broedvogelgegevens spreken voor zich:

Landgoed Meer en Berg

De Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland heeft in het broedseizoen van 1999 de aanwezige aantallen broedparen in kaart gebracht. De resultaten van het veldwerk, uitgevoerd volgens de landelijk gehanteerde standaardmethode en recent gepubliceerd in het verenigingsorgaan *Fitis* (35 (4): 146-152), zijn opmerkelijk:

- 54 broedvogelsoorten met in totaal 433 broedparen;
 - een totale broedvogeldichtheid (962 broedparen per honderd hectare) vergelijkbaar met andere landgoed-eren in de regio;
 - een broedvogelbevolking overeenkomstig andere landgoed-eren, zowel wat betreft de talrijkste soorten (bijvoorbeeld Merel, Koolmees) als de bijzondere soorten (bijvoorbeeld Buizerd, Grote Lijster);
 - de aanwezigheid van voor de regio kenmerkende soorten (bijvoorbeeld Houtsnip, Bosuil), waaronder de Rode-Lijstsoort Groene Specht.
- In aanvulling op het *Fitis*-artikel blijkt uit onderstaande tabel dat de dichtheden op Meer en Berg over het algemeen goed overeenkomen met de dichtheden zoals vastgesteld voor de landgoed-eren van Zuid-Kennemerland (gebaseerd op het standaardwerk 'Vogels in het landschap van Zuid-

Kennemerland en de Haarlemmermeer'). Oftewel, de broedvogelbevolking van Meer en Berg kan zich zonder meer meten met die van de door niemand betwiste landgoederen als Beekestijn, Elswout en Huis te Vogelzang.

soort	landgoederen Zuid-Kennemerland	Meer en Berg
Winterkoning	60,7	60,0
Roodborst	60,0	60,0
Merel	52,9	88,9
Koolmees	43,6	62,2
Kauw	40,8	44,4
Pimpelmees	39,2	53,3
Houtduif	37,6	57,8
Holenduif	26,9	17,8
Boomklever	23,8	17,8
Grauwe Vliegenvanger	8,8	6,7
Groene Specht	4,6	4,4
Bosuil	3,8	6,7

Tabel. Dichtheid aan broedparen (aantal per honderd hectare) van twaalf broedvogels op de landgoederen van Zuid-Kennemerland en op Meer en Berg.

Landgoed Meer en Berg is het behouden waard
De vogelgegevens in artikel en tabel bevestigen ondubbelzinnig het landgoedkarakter van Meer en Berg. De gegevens laten eveneens zien dat het voormalig PZ-terrein terecht deel uitmaakt van de Ecologische Hoofdstructuur (keten van belangrijke natuurgebieden in Nederland) en het Belvédère-gebied (terreinen met hoge cultuurhistorische waarden) zoals aangemerkt door de landelijke overheid. De Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland hoopt dan ook dat de beschreven natuurwaarden zullen bijdragen aan de totstandkoming van een verantwoord herinrichtingsplan voor Landgoed Meer en Berg.

Nadere informatie bij Pim de Nobel, voorzitter Veldwerkcommissie van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland, Zijlweg 115 4, 2013 DE Haarlem, (023) 531 86 31 / (024) 684 81 11 (werk).

Jaarlijks sterven 50.000 overwinterende watervogels in staande visnetten in IJsselmeer

Vogelbescherming Nederland heeft er bij staatssecretaris Geke Faber (Natuurbeheer) op aangedrongen op korte termijn maatregelen te nemen om de jaarlijks massale sterfte te stoppen van circa 50.000 watervogels in staande visnetten in de binnenkort internationaal beschermde natuurgebieden het IJssel- en Markermeer.

IJsselmeer en Markermeer zijn van internationale betekenis voor een twintigtal soorten watervogels. Jaarlijks sterft hier meer dan vijf procent van de in het gebied levende Futen, Kuif-, Tafel- en Topereenden, Brilduikers, Grote Zaagbekken en Nonnetjes in de netten, bij elkaar meer dan 50.000 vogels per jaar. Genoemde vogels leven van vis of bodemdieren en raken in de staande netten voor Baars en Snoekbaars verstrikt bij het zoeken naar voedsel.

De gegevens staan in het rapport 'Sterfte van watervogels door visserij met staande netten in het IJsselmeer en Markermeer' van het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat. Vogelbescherming Nederland is er al langer van op de hoogte dat

veel vogels verdronken door verstricking in de netten, maar is geschokt over de enorme aantallen waar het om gaat. De nieuwe feiten vormen de motivatie van Vogelbescherming Nederland om bij staatssecretaris Faber aan te dringen op maatregelen.

Staatssecretaris Faber heeft deze week al met de palingvisserij gesproken over vangstbeperkingen in het IJsselmeer. Vogelbescherming Nederland heeft dan ook goede hoop dat zij met spoed besluit tevens de visserij op Baars en Snoekbaars met staande netten op het IJssel- en Markermeer te beperken en zelfs delen van IJssel- en Markermeer af te sluiten voor deze vorm van visserij. Volgens het rapport kan een afsluiting van 48 procent van het gebied de vogelsterfte ten gevolge van verdrinking in staande netten al met 90 procent reduceren. Bovendien kan op die manier het jarenlange door overbevissing ontworpen ecosysteem in de gebieden weer in balans komen. Een uitgelezen kans om als Nederland verantwoordelijkheid te nemen voor de bescherming van internationaal belangrijke natuurgebieden!

Het bedoelde rapport is het RIZA-rapport nummer 99.060, samengesteld door Mennobart R. van Eerden, Wouter Dubbeidam & Jan Muller.

IJssduiker bij Tuitjenhorn

Al enkele weken verblijft een IJssduiker aan de zuidkant van het dorp in de omgeving van de woonwijk Zeelt. Een toepasselijk verblijf voor deze viseter alhoewel hij hier helemaal niet thuishoort. Zijn normale winterverblijven zijn de kusten van Ierland, Schotland en Noorwegen. In ons land heeft hij de status van vrij zeldzame wintergast, maar de exemplaren die dan worden gezien, trekken voornamelijk langs de kust. De soort broedt hoofdzakelijk in Noord-Amerika, Groenland en er broeden op IJsland enkele honderden paren. De soort is wel eerder in onze contreien waargenomen onder andere bij de sluisen van IJmuiden en het Geestmerambacht. Het betreft hier relatief grotere wateroppervlakten. Nu zit hij op een betrekkelijk klein water. Meestal betreft het dan dieren die met (stook)olie zijn besmeurd, maar dat hebben wij bij deze vogel niet kunnen constateren. De vogel zwemt wat heen en weer, onderhoudt zijn verenkleed en duikt regelmatig onder water om een visje te verschalken.

IJssduiker, Tuitjenhorn, 20 december 1999.
Foto: O.W. Zijlstra.

Er komen vier duikersoorten voor in het Palearctische gebied. De meeste worden alleen langsvliegend aan de kust waargenomen, omdat die zijn broedgebieden in het noorden van Scandinavië heeft. Als wij een exemplaar in het binnenland aantreffen, blijkt vaak dat ze met (stook)jolie zijn besmeurd. De veren verliezen hun isolerende werking en vogels sterven vaak aan longontsteking. Door storm kunnen ze soms ook uit de koers raken en op vreemde plaatsen, ook in het binnenland, terechtkomen.

De grootte van de vogel is opvallend. Hij bereikt een lengte van ruim tachtig centimeter. Als wij dat vergelijken met een Fuut, tot vijftig centimeter, dan kunnen wij met recht van een *superfuut* spreken. Al behoort hij tot een andere familie in gedrag en lichaamsbouw lijkt de IJsdruiker wel op een fors uitgevallen Fuut. De IJsdruiker heeft een zware snavel, stevige kop met een opvallend afgeplatte bovenkant van de schedel. Door zijn ver naar achteren geplaatste poten is zijn gang op het land moeizaam, maar eenmaal op het water is hij helemaal in zijn element. Vanwege zijn moeizame 'landgang' maakt hij zijn nest ook vlak bij de waterkant. Het zomerkleed is indrukwekkend mooi evenals zijn jodelend gezang in de balstijd in het broedgebied. Het voedsel bestaat onder andere uit: weekdieren, garnalen, wormen, maar voornamelijk vis. Al duikend kan hij een diepte van wel tien meter bereiken.

Opvallend is dat er de laatste weken verscheidene IJsdruikers werden signaleerd. Zo zit er een bij Den Oever en ook bij De Blocq van Kuffeler in Zuidelijk Flevoland. Het betreft meestal juveniele exemplaren.

■ Otte W. Zijlstra, Nieuwe Niedorp, (0226) 41 17 49, E-mail: o.w. zijlstra@hccnet.nl

Ganzenflappen veiliggesteld

In het Vogeljaar 47 (6): 257-259 werd reeds gesteld: *'De Nederlandse Vereniging van Ganzenvangers (NVG) heeft een noodkreet aan Tweede-Kamerleden en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij gestuurd' en 'Men onderneemt pogingen om vergunning te krijgen om te kunnen vangen ten behoeve van het ringonderzoek'*. Dat is inmiddels gelukt. Het flappen van ganzen is voorlopig veiliggesteld.

Na uitvoerig overleg tussen het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, het Vogel-trekstation (onderdeel van het NIOO, het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek) en Alterra (Instituut voor de Groene Ruimte) is overeengekomen dat er nu nog alleen ganzen mogen worden gevangen voor wetenschappelijk onderzoek. Dat betekent in dit geval dat de ganzen van ringen en halsbanden worden voorzien en daarna moeten worden losgelaten. Het is dus niet meer zo dat er ganzen zonder meer mogen worden gevangen en daarna losgelaten. Een aantal ganzenflappers is in het bezit gesteld van een vangvergunning. Het flappen vindt plaats in vier regio's: Friesland, Eemland, rivierengebied Noord-Brabant en Zuid-Beveland. Elke regio heeft een ring-er, de coördinator, die de gevangen ganzen van een metalen pootring en een genummerde plastic halsring voorziet. In totaal zijn er twaalf ganzenflappers ingezet.

In Eemland staan nu vier hutten van waaruit actief wordt gevangen (winter 1998/1999: drie) en waar bovendien het onderzoek voor het Nationaal Influenzacentrum wordt voortgezet. Inmiddels zijn gegevens van enkele honderden afgelezen halsbanden binnengekomen met één opmerkelijke van de poesta van de Hortobágy (Hongarije). In Eemland zijn van begin december tot in begin januari al ruim zevenhonderd ganzen geringd. In groepen Kolganzen bij de hutten zijn ook andere geringde Kolganzen gesignaleerd, die op het schiereiland Taimyr (Siberië) van halsringen waren voorzien.

Ondanks de invoering van de nieuwe Jachtwet kwam tussen 1 december en 1 februari geen einde aan het eeuwenlange ganzenvangen/flappen. WS.

Over de achteruitgang van Huismussen

Met belangstelling heb ik het artikel 'Vliegt de Huismus achteruit?' van C.J. Heij gelezen (het Vogeljaar 47 (5): 208-210).

Tot een vijf- à tiental jaren geleden was de Huismus in onze tuin een veel geziene vogel. Soms zaten er wel tien op ons grasveld. De laatste jaren zien wij er heel zelden een. In onze tuin zien wij wel Koolmees en Pimpelmees, Heggemus, Roodborstje, Groenlingen, Vlaamse Gaai, Ekster, Houtduif, Turkse Tortel, Merel, Spreeuw, Groene Specht, Koperwieken op de trek en sporadisch een Havik. Wel is er naar het ons voorkomt een toename van Kauwen. Er zijn veel katten maar niet meer dan vroeger.

Wij bewonen sinds vierenveertig jaar een huis aan de zogenaamde 'Vest' in Middelburg ten noorden van de stadskern. De Vest is een oude verdedigingsgracht. Langs de Vest vind je grasvelden, veel Riet en wisselend struiken en bomen. In de jaren dat wij er wonen, is er weinig aan dit 'beschermde stadsgezicht' gebeurd. Achter de huizen van het Noordbolwerk bevinden zich stadstuinen tot aan het zogenaamde Molenwater. Op het Noordbolwerk en de wandelpaden langs de Vest mogen mensen hun hond vrij laten lopen (niet aangeliind). Aan hondenmest dus geen gebrek! De beplanting van het Molenwater bestaat uit wat hoog geboomte (met in het voorjaar vaak een Grote Lijster) en parkplantsoen.

Het komt mij voor dat er ook genoeg insecten zijn, al lijkt ons het aantal vleermuizen iets te zijn verminderd.

De voor de achteruitgang genoemde oorzaken (bladzijde 209) komen naar mijn mening nauwelijks in aanmerking: Er is geen nieuwbouw van betekenis gepleegd, de beschikbaarheid van nestmateriaal lijkt mij niet verminderd. De invoering van gesloten GFT-bakken lijkt mij niet van doorslaggevende aard. Wij hebben zelf een composthoop. Er wordt sporadisch 'gespoten' door de gemeente. Ten noorden van Middelburg vinden wij veel veeteelt op laaggelegen grond. Naast wat maïs worden er aardappelen geteeld, bonen en soms tarwe.

Al met al is er voor mij geen duidelijke verklaring voor de enorme daling van het aantal Huismussen.

■ Dr. L.P. Roegholt, Noordbolwerk 13, 4331 SH Middelburg, (0118) 61 22 56.

Marjolein Bastin Fonds

Het Marjolein Bastin Fonds heeft tot doel de bescherming van zwaluwen (inclusief Gierzwaluwen) nieuwe impulsen te geven. Het bestuur van Vogelbescherming Nederland besloot om voor de Stichting Gierzwaluwwerkgroep - Nederland een bedrag beschikbaar te stellen van f 16.581,91. Met dit geld kan de stichting een tweetal brochures uitgeven. Eén daarvan richt zich tot de bouw wereld en bevat veel bouwtechnische informatie. De tweede brochure is meer algemeen van aard en informeert onder meer over de biologie van Gierzwaluwen en nestgelegenheden. Deze laatste is vooral voor vogelwerkgroepen en jeugd.

Bron: Jaarverslag 1998 van Vogelbescherming Nederland.

Stichting Prins Bernhard Cultuurfonds

De Stichting Prins Bernhard Fonds heeft vanaf 1 oktober 1999 een nieuwe naam: Stichting Prins Bernhard Cultuurfonds. Het hoofdbureau te Amsterdam heet vanaf die datum Prins Bernhard Cultuurfonds. De twaalf provinciale en drie stedelijke Anjerfondsen heten voortaan ook Prins Bernhard Cultuurfonds, maar voegen de provincie of stad aan de naam toe: Prins Bernhard Cultuurfonds Gelderland bijvoorbeeld, of Prins Bernhard Cultuurfonds Rotterdam. De taakverdeling tussen het bureau en de regionale afdeling van de stichting blijft dezelfde.

Het bestuur heeft, in overleg met de Regent, tot deze naamsverandering besloten om in de naam van het fonds aan te geven waar het voor staat en tevens duidelijk te maken dat het landelijke bureau en de afdelingen één geheel zijn.

Ook hebben zij het logo van het fonds aangepast, vanzelfsprekend met behoud van de 'koninklijke' anjer. Ook in de huisstijl zult u veranderingen opmerken. Zij gaan afbeeldingen van het werkterrein van het fonds laten zien en doen dit steeds tegen de achtergrond van typisch Nederlandse natuur. Zij willen op deze wijze hun doelstelling, het ondersteunen van cultuur en natuurbehoud in Nederland, verduidelijken.

Wat niet verandert is de naam van hun jaarlijkse fondsenwervingscampagne, de zogenaamde An-

jeractie. In alle provincies behalve Limburg wordt gecollecteerd onder de naam 'Anjercollecte', in Limburg wordt een loterij georganiseerd onder de naam 'Anjerloterij'.

Ook de belangrijkste onderscheiding van het fonds, die de Regent jaarlijks uitreikt aan een aantal Nederlanders, blijft gewoon de Zilveren Anjer heten.

Dit jaar viert het Prins Bernhard Cultuurfonds zijn zestigjarig bestaan. Het bestuur hoopt in de 21ste eeuw de bijdrage van het fonds aan de cultuur en het natuurbehoud in Nederland verder te versterken.

Stichting Prins Bernhard Cultuurfonds, Postbus 19750, 1000 GT Amsterdam (Herengracht 476), (020) 520 61 30, telefax (020) 623 84 99.

Zwarte Ibis bereikt Noord-Holland

In het laatste weekend van oktober 1999 (30-31 oktober) nestelde zich een Zwarte Ibis (*Plegadis falcinellus*) bij huisnummer 31 aan de Pettemerweg tussen Petten en Burgervlotbrug. Dit is niet ver van 'De Putten', het beroemde natuurgebied vlak bij Camperduin. De Zwarte Ibis bezocht al eerder dit gebied, onder andere in december 1986 en oktober 1998. De commotie die dit veroorzaakte, deed even denken aan de waarneming van het Woudaapje aan de Belkmerweg in het voorjaar. In het navolgende wil ik ingaan op enkele bijzonderheden betreffende deze vrij zeldzame gast.

Als wij de standaardvogelgidsen raadplegen en de verspreidingskaartjes bekijken dan komen wij er snel achter dat deze vogel thuishoort in Zuid-oost-Europa onder andere langs de Donau en op de Balkan. Het aantal broedparen is achteruitgegaan door biotoopvernietiging. In Spanje en Hongarije broedt de soort derhalve niet meer. Het is een zomergast en de meeste exemplaren trekken naar tropisch Afrika. Sommige overwinteren rond de Middellandse Zee en een enkele dwaalt af naar het noordwesten van Afrika. Dit is met name het geval als de wind lange tijd uit de zuidoosthoek waait. Het blijkt dat de vogel in alle maanden voor kan komen, maar 75% van de waarnemingen van de Zwarte Ibis in ons land

Zwarte Ibis, tussen Petten en Burgervlotbrug, 31 oktober 1999.
Foto: O.W. Zijstra.

wordt in de herfst gedaan. Het betreft meestal juveniele vogels. Door 'overshooting' kan de vogel soms ook in het voorjaar worden waargenomen. Overshooting' is verbonden met de voorjaarstrek; het houdt in dat de vogels op trek naar het broedgebied hun gebied voorbijvliegen. Het gebeurt meestal bij zuidelijke soorten en dan vooral bij mooi (anticlonaal) weer. De temperaturen liggen dan boven normaal. Op afstand ziet de vogel er geheel zwart uit, waarbij de juveniele vogels duidelijk donker zijn. De adulte vogels hebben een mooie kastanjebruine kleur met groene en paarse tinten.

De Zwarte Ibis is een middelgrote moerasvogel die behoort tot dezelfde familie als de Lepelaar. Hij lijkt in postuur en grootte op de Wulp, maar heeft een egaal, bijna zwart verenkleed. In winterkleed heeft de Zwarte Ibis een modderbruine snavel, een onduidelijke witte teugeltekening en lichte streepjes op hals en kop welke sterker zijn dan bij juveniele exemplaren. Het vliegbeeld wordt gekenmerkt door smal lichaam, lange afgeronde vleugels, gestrekte hals en achteruitgestoken poten. Daar moeten wij meteen op letten als wij hem vliegend zien. De Puna-ibis (*Plegadis ridgwayi*) wordt wel in gevangenschap gehouden en lijkt veel op de Zwarte Ibis. Een belangrijk verschil is de pootprojectie. De Puna-ibis heeft een kortere pootprojectie; alleen een deel van de tenen steekt voorbij de staart. De Puna-ibis onderscheidt zich bovendien door een rode iris en rode washuid. Bovendien is de Puna-ibis iets groter, maar als veldkenmerk heb je daar niet zo veel aan. Als de vogel erg vertrouwelijk in gedrag is dan moeten wij de aanwezigheid van deze soort niet uitsluiten. Kooivogels moeten geringd zijn, maar dat was bij de waargenomen vogel niet het geval. Dit exemplaar was helemaal niet schuw, dit tot vreugde van vele vogelfotografen.

De Zwarte Ibis foerageert graag op ondergelopen weilanden en ondiepe moerassen, bij meren en langzaam stromende rivieren of delta's. Zijn voedsel bestaat uit weekdieren (slakjes), wormen en soms kleine amfibieën. Bij nummer 31 van de Pettemerweg was hij bijna constant aan het foerageren in het slootje dat aan het huis grenst. Hij vindt zijn voedsel vooral op de tast. Dat bleek ook uit het feit dat het kroos in de sloot hem niet deerde, ook daar was hij meestal druk doende met het oppikken van zoetwaterslakjes. Een enkele keer had hij een kikker te pakken. Als hij ter plaatse genoeg had gehad, of te dicht door vogelfotografen werd benaderd, dan vloog hij een klein rondje om daarna in de buurt weer te landen en z'n zoektocht naar onzichtbare prooiën voort te zetten.

Deze vogel is een koloniebroeder waarbij de kolonie soms duizend exemplaren kan omvatten. Het mannetje brengt het voedsel naar het nest, dat door het vrouwtje wordt verdeeld onder de jongen. Helaas moeten wij vogelaars ruim duizend kilometer reizen willen wij dit in Europa nog kunnen aanschouwen. Aangezien de Zwarte Ibis als broedvogel zeldzamer wordt in Europa zullen wij deze soort steeds in onze contreien minder kunnen verwachten.

■ Otte W. Zijlstra, Kostverlorenstraat 38, 1733 VH Nieuwe Niedorp, (0226) 41 17 49. E-mail: o.w.zijlstra@hccnet.nl

LITERATUUR:

Jonsson, L. (1993): Vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Baarn.
Berg, A.B. van den & C.A.W. Bosman (1999): Zeldzame vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 1, Haarlem/Utrecht.
Claus, P. (1999): De Zwarte Ibis. *Euglena*, 18 (4): 22-24, september/oktober. Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, Gent.

Jager doodt beschermde vogels.

De politie van Heerenveen hield half april in samenwerking met de Algemene Inspectiedienst een 24-jarige jager aan op verdenking van stootvogelmoord. De man zou het afgelopen jaar enkele tientallen beschermde stootvogels hebben gedood. De AID spreekt over 33 Haviken, Buijzerts en Sperwers, maar de politie schatte het aantal nog hoger!

De verdachte bekende bovendien dat hij zeker tien Blauwe Reigers en honderden kraaien en verwilderde katten had gedood. De jager gebruikte postduiven en vangkooien om zijn prooi te strijken. Daarna sloeg hij de dieren dood, omdat een geweer te veel lawaai zou maken. Hij sneed de poten met ringen van de vogels af en gooide die weg. De vogels begroef hij. De man verklaarde dat hij de gedode dieren beschouwde als concurrent van de jagers...

Bron: Dier, mei/juni 1999.

Franse jachtwetgeving: een jaar vol gevaar

Zelden zijn de jachtfanatici zo wraakzuchtig geweest en zo agressief, nu ze inzien dat hun standpunten onhoudbaar blijken. Eerst was er het parlamentsbesluit van 4 juli 1998, dat beoogde om voor eens en altijd jachtperiodes dwingend op te leggen, maar dat bleek in strijd te zijn met het Europese recht, zodat er nog een keer gestemd moest worden. Gelukkig kwam er daarna eindelijk het besluit tot bescherming van de Ortolaan, slachtoffer van een uit het grijze verleden stammend gastronomisch gebruik; vervolgens viel er ineens een beslissing van de Raad van State waarbij werd bepaald dat 's nachts jagen in strijd is met de wet. Toen waren er de Europese verkiezingen, een belediging voor de democratie, en tevens domweg beledigend (op een muur in Picardië had iemand geschreven: *Voynet (Mme Dominique Voynet, minister van milieu, A.L.) is een k..wijf, stem CPNT*. Toch werd dit 'standpunt' ondersteund door 6,77% van de uitgebrachte stemmen, ten gunste van de obscurantistische CPNT (= *Chasse Pêche - Nature et Tradition*).

Kort daarop werd door het Europese Hof bevestigd dat de schandalige 'Wet Verdel' - die erop neerkomt dat iedereen mag schieten op elke lijst die zich in andermans tuin te goed zit te doen - strijdig is met het recht op privébezit.

Wakker geschud door enkele socialistische kamerleden, onder druk van jachtfanatici ('als je mijn tradities niet verdedigt gaat je kantoor in de fik'), benoemde de eerste minister in juli van dit jaar een 'Monsieur Chasse' in de persoon van François Patriat, kamerlid voor het departement Côte d'Or. Deze man, dierenarts, jager en bestuurslid van

de Jachtraad van de Côte d'Or, was bereid om de standpunten van alle betrokken partijen te horen. Maar tot op heden hebben zijn talenten zich hoofdzakelijk geuit bij het netjes in de pas lopen met de wensen van het electoraat.

De taak bleek ondoenlijk, temeer omdat Patriat niet werd geaccepteerd door de jachtfanatici; en toen hij nog maar net de conclusies van zijn rapport aan de regering had aangeboden, werd hij al rechts ingehaald. De Senaat kwam voor de gelegenheid even uit zijn diepe slaap en nam in eenstemmigheid een absurd wetsvoorstel aan. Jachtwet bis, waarmee 's nachts jagen weer werd toegestaan, ook in die departementen waarin diezelfde nachtjacht notabene door de jachtfederaties zèlf al sinds jaar en dag was verboden. Was dat alleen maar tegenstrijdigheid of een aanval van waanzin of gewoon een uitgekookte streek? Hoe dan ook, nu het is aangeboden aan de regering, moet dit voorstel ook worden behandeld in het Franse Parlement. Voor deze instantie wordt het dan wel heel gemakkelijk om de lijst van departementen waar niet 's nachts wordt gejaagd, zoals die was opgesteld door de Senaat, wat in te korten en het dan te doen voorkomen als een bewijs van moed en hervormingsgezindheid. Tegen de hysterische leden van de CPNT zouden de kamerleden dan kunnen zeggen: kijk eens hoe goed wij naar jullie hebben geluisterd: wij herstellen die oude traditie weer in ere die jullie zo dierbaar was. En de verontwaardigde natuurbeschermers zouden ze kunnen verwijten dat die al te radicaal zijn: 'maar wat willen jullie dan? Nu betwisten jullie de nieuwe wet, terwijl wij juist met vastberadenheid de eisen van de jagers hebben teruggeschroefd... Politiek gekonkel waar je miselijk van wordt.

Maar kijk nu toch: nu is daar ineens het rapport Lefeuvre (website <http://environnement.gouv.fr>) verschenen, genoemd naar een bekende en alom gerespecteerde wetenschapsman, die eveneens met een officiële opdracht van de eerste minister belast was. De conclusie van zijn rapport: laat er geen twijfel over bestaan, de periode waarin de veiligheid van bejaagbare watergebonden trekvogels tijdens de voorjaarstrek en gedurende de voortplanting maximaal moet zijn, loopt van 31 januari tot 1 oktober. Bijgevolg zou er in die periode niet moet worden gejaagd. Daarnaast stelt hetzelfde rapport dat 'de jacht in februari niet is gerechtvaardigd, in 't bijzonder omdat de risico's van verarring tussen de verscheidene vogelsoorten waarop mag worden gejaagd groot zijn. Die vergissingsfactor (die ook nog eens noodzakelijkerwijs te laag ingeschat is omdat hij alleen wordt vastgesteld aan de hand van gedode vogels) kan oplopen tot 31% voor de Zwarte Ruiter (*Tringa erythropus*) en 62% voor de Holenduif! Arme Holenduiven, valken en Sperwers, die zo vaak door elkaar worden gehaald als ze rakelings over de bergkammen van het Baskenland scheren. Zoals verwacht lopen de jachtfanatici rood aan van woede: dit wetenschappelijke rapport beschouwen ze als een oorlogsverklaring. Zij zullen nu, trouw aan hun gebruiken, al hun energie inzetten om de inhoud van dit rapport en de opstellers ervan af te kraken. Heksenjacht en boekverbranding! Een wonderlijke manier om het derde millennium binnen te lopen.

Bron: Nieuwsbrief nummer 34 (november 1999) van Organbidexka Col Libre (OCL), 11 rue Bourgneuf, F-64100 Bayonne, Frankrijk, telefoon 0033 59.25.62.03, télécopie: 0033 59.25.62.06.

Vertaling en bewerking: Albert Laan.

Voorname aspecten van het rapport Patriat

De voornaamste punten van het rapport dat François Patriat, de 'Monsieur Chasse' van de huidige regering, op 16 november 1999 aanbood aan Lionel Jospin, de eerste minister, en Dominique Voynet, minister van Milieuzaken, luiden als volgt: Deze voorstellen, die tot doel hebben om de Franse jachtwetgeving aan te passen aan het Europese recht, en tegelijkertijd het conflict tussen jagers en natuurbeschermers te sussen, werden dinsdagmiddag al in 'Libération' gepubliceerd. Volgens betrouwbare bron zijn ze gebaseerd op een voorlopige versie van het rapport, maar de hoofdzaken ervan zullen niet of nauwelijks afwijken van de definitieve versie van het document.

Dagen zonder jacht

Monsieur Patriat stelt voor om op gewone weekdagen de 'chasse à tir' uniform, af te schaffen voor alle departementen, zoveel mogelijk op woensdagen, een dag waarop vaak in schoolverband *activités natures* plaatsvinden.

Het inwerkingstellen van een nieuwe wet, in plaats van de wetten van 1994 en 1998 die de data van jacht op trekvogels bepalen.

De nieuwe wet zou dan niet meer de data zelf bepalen, maar alleen de regels voor het vastleggen van de openings- en sluitingsdata. Daarmee zou dan een einde komen aan de gerechtelijke vervolging door de Europese Commissie van Parijs wegens schending van een Europese richtlijn van 2 april 1979 ter zake van wilde vogels, die geen data voor de jacht stelt, maar berust op het beginsel dat de periode van de jacht op trekvogels niet kan samenvallen met de broedperiode en evenmin met die van de trek naar de broedplaatsen.

De wet van 15 juli 1994, aangepast en aangevuld door die van 3 juli 1998, legt de exacte data vast van de jacht op trekvogels, met name die op waterwild; deze loopt van de derde zaterdag van juli (opening) tot 28 februari (sluiting).

Volgens een stelling die wordt betwist door de jagers, valt juli-augustus nog in de broedperiode, en januari-februari in de trektijd.

Periodes voor de jacht op aan water gebonden trekvogels:

De uiterste data van opening en sluiting zouden dan worden bepaald bij decreet in de Raad van State. Voor de jacht op waterwild zou de uiterste openingsdatum worden vastgepinde op 10 augustus en de uiterste sluitingsdatum op 10 februari.

Nachtjacht (wordt uitgeoefend op waterwild) Het rapport stelt voor de jacht op eendachtigen (de Wilde Eend, de talrijkste en voornaamste soort) te legaliseren in een beperkt aantal departementen, waar deze jacht 'van oudsher belangrijk' is.

Nachtjacht is volgens de Franse wet verboden, maar wordt al sinds lange tijd door de vingers gezien in een twintigtal departementen langs de kust. De kwestie is tot het kookpunt gestegen nu de Raad van State in een arrest van 7 april 1999

het verbod nog eens heeft benadrukt, terwijl de Senaat op 23 juni een voorstel heeft gedaan om nachtrecht toe te staan in 42 departementen.

Het recht van niet-jagen

Het rapport Patriat stelt voor om de zogenaamde *Wet Verdelle* te wijzigen, omdat die volgens een arrest van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens gedateerd 29 april 1999, het recht van privé-eigendom schendt.

Grondeigenaren, genoodzaakt om tegen hun zin om de jacht door erkende gemeentelijke jachtverenigingen toe te staan op hun terreinen, zouden dan in de toekomst zich daartegen kunnen verzetten, maar alleen na een lange, tijdrovende procedure.

De wet van 10 juli 1964, algemeen bekend onder de naam van de socialist Fernand Verdelle, Senator van het Departement Tarn, die deze wet heeft voorgesteld, had tot doel het bundelen van percelen in een zogenaamde ACCA (Association de Chasse Communales Agrées), waarbij grondeigenaren met minder dan twintig ha rechtens lid zijn van zo'n ACCA, zodat op hun gronden automatisch gejaagd mag worden.

Bron: Association France Presse (AFP), Parijs, 16 november 1999. Vertaling Albert Laan.

In 1999 ruim 20.000 jachtovertredingen geconstateerd in Frankrijk

Volgens het jaarverslag van de 'Rijksdienst van Jachttopzienerij' hebben de rijksjachttopzieners (belast met het toezicht op de jacht en de wildstand) over het afgelopen jaar meer dan 20.000 overtredingen vastgesteld binnen de verschillende hun toegekende vakgebieden, zoals de bescherming van fauna en flora, natuurgebieden en uiteraard jachttoezicht. In dit laatste vakgebied was het aantal het hoogst, namelijk 14.671 geverbaliseerde overtredingen.

In onze regio gaat het record naar het departement Gironde, met 361 overtredingen, voor Les Landes (305), gevolgd door Charente (322), Dordogne (215), Charente-Maritime, (171), Pyrénées-Atlantiques (79), Lot-et-Garonne (54) en Gers (40).

Jacht op de tape-recorders

Onder de vastgestelde overtredingen moet vooral het zeer frequente gebruik van tape-recorders worden vastgesteld voor de jacht op trekvogels. Deze apparaten, vaak zeer geperfectioneerd met multi-frequenties en uitgerust met afstandsbediening, zijn zeer gemakkelijk te verbergen en werken vaak met ultrageluid. Hiermee is het lokken van trekvogels als lijsters, leeuweriken, Kieviten, plevieren, Wilde Eenden en Houtduiven veel gemakkelijker dan met de wildfluitjes die van oudsher door de jagers werden gebruikt en die traditiegetrouw met 'chioulayres' en 'roucoulayres' leeuweriken en duiven lieten neerstrijken met hun artistieke talenten. Aangelokt door het in de lente opgenomen liefdeslied, dus precies identiek, vliegen de vogels in, om zich vervolgens te laten afknallen door jagers die willen 'scoren' of voor de handel jagen. Deze tape-recorders zijn veelal in Italië vervaardigd en kosten vanaf 800 francs (circa f 250,-) voor een instapmodel en tot zo'n 2000 francs (zeg maar f 650,-) voor een apparaat met afstandsbediening.

Van zulke bedragen wordt een stroper niet koud of warm: in het departement Gironde hebben jachttopzieners in 1998 niet minder dan 114 overtredingen geconstateerd, waarbij ze zich ervan bewust waren niet meer dan een minuscule minderheid te hebben geverbaliseerd. Sommige overtreders deinen er niet voor terug om hun jachtgebied te omheinen (zoals 'tonnes' en 'pantes à alouettes'), zodat de jachttopziener niet ter plaatse kan controleren, zoals dat ook gebeurt bij commercieel geëxploiteerde jachtterreinen.

Uiteraard is het gebruik van recorders voor het jagen bij wet verboden, maar de apparaten zijn vrij in de handel en in onze regio is die handel bloeiend. In 1997 heeft Henri Sabarot, bij zijn verkiezing tot voorzitter van de Jachtbond Gironde en voorzitter van de Jachtkamer van Aquitaine, dit probleem tot één van de prioriteiten verheven voor het bestrijden van het stropen. Daartoe heeft hij brieven geschreven naar de wapenhandelaren van het departement Gironde, om hun mening te horen ter zake van dit onderwerp, en een schrijven zowel naar de minister van Milieuzaken als naar die van Binnenlandse Zaken waarin hij om een verbod vraagt op de verkoop van deze apparaten. Nu tweeënehalfjaar later wacht hij nog steeds op antwoord.

Boetes en inname van jachtaktes

Om deze kwestie weer onder de aandacht te brengen, heeft Henri Sabarot aan François Patriat gevraagd om in elk toekomstig ter zake strekkend wetsontwerp de verkoop van deze recorders te verbieden. Tevens eist van zijn kant de FNE (France Nature Environnement) dat omheinde jachtgebieden net zo goed ondergeschikt zijn aan de algemene ter zake dienende regelgeving en dat jachttopzieners ook daar toegang mogen hebben voor controle.

Zover is het echter nog niet, maar het is misschien nuttig om erop te wijzen dat eenieder die jaagt met behulp van een recorder, een boete van 3.000 francs riskeert, plus confiscatie van het materiaal, alsmede een ontzegging van een jaar van jachtakte en van de vergunning om in één *pante d'alouettes* te jagen. In het departement Gironde dient de Fédération des Chasseurs steelselmatig een klacht in bij overtreding hiervan.

■ Albert Laan, 'La Bergerie', F-24220 Meyrals, Frankrijk. E-mail: bergerie@perigord.com

Bron: 'Sud-Ouest', 12 november 1999, vertaling Albert Laan.